

Ta'anis bechorim is preceded to Thursday (12th Nissan)¹. Those who choose to participate in a *siyum* or *se'udas mitzvah* should do so on Thursday (and do not need to fast or attend a *se'udas mitzvah* on Friday².)

Bedikas chometz is performed on Thursday night (13th Nissan). As with other years, after *bedikas chometz* one should recite *kol chamiro*³.

Bi'ur chometz – *chometz* should be burnt or otherwise destroyed on Friday morning, ideally before *sof zman bi'ur chometz*, except for *chometz* that one intends to eat before⁴ or on Shabbos. Unlike other years, after *bi'ur chometz* one does not recite *kol chamiro*⁵.

Before Shabbos thought should be given to the logistics of the Shabbos meals in which *chometz* will be eaten. *Chometz* utensils should ideally not be used if they will require washing up on Shabbos⁶. If one wishes to use Pesach *keilim* one must ensure that no *chometz* crumbs will come into contact with the Pesach *keilim*. Additionally, it is problematic to pour hot food directly from a Pesach pot into a *chometz* utensil⁷. Instead, one should first pour the hot food into another Pesach

utensil (*kli sheni*), and then transfer it to a *chometz* utensil, or use disposables.

One should remember before Shabbos to prepare the *charoses*, roast the *zero'ah* and *beitzah*, and open *matzos* and wine bottles (if they are problematic to open on *Yom Tov*).

Friday night and Shabbos morning se'udos need to contain (at least a *kebeitzah*⁸ of) bread⁹. Those who have the *minhag* to refrain from eating *matzo* only on the day of Erev Pesach¹⁰ can use *matzo* on Friday night. Those who do not eat *matzo* during the weeks preceding Pesach¹¹ will need to use *chometz* bread for the Friday night *se'udo*. The Shabbos morning *se'udo* must also be based on *chometz* bread because it is forbidden to eat *matzo* on Erev Pesach day, and Ashkenazim do not eat *matzo ashira* (under normal circumstances) on Pesach and Erev Pesach¹².

Although it is ideal to remain in one location until *bentching*, if this is highly impractical one can eat *chometz* in one area and continue the meal¹³ in a different area (and even *bentch* in the second area)¹⁴.

¹ שו"ע (דעה א') ורמ"א סי' ת"ע סע' ב', ומסביר המ"ב שם ס"ק ו' שכיון שאינו זמנו [שא"א לצום בשבת] טוב יותר לדחות ליום ה'. וכתב הגרי"ח זונפלד (סדר ע"פ שחל בשבת א') שמקילים בתענית בכורים השנה יותר מבכל שנה.

² כף החיים שם ס"ק כ' שא"א אכלו הבכורים בסעודת מצוה ביום ה' אין מתענים עוד ביום ו'. ומסביר שם דבריו, הואיל וי"א [דעה ב'] בשו"ע [שם] שבשנה זו אין הבכורות מתענים כלל, נהגו להקל. אבל יש לציין שכמה נוהגים להשתתף בסיום גם ביום ו', וטעמם משום שלפי כמה דעות (המאירי מובא בברכ"י, מהר"ם פרובינצאל מובא בכה"ח שם) התענית נקבע ליום ו' ולא ה', ועוד והיא העיקר, הואיל ובזמנינו בד"כ לא צמים אלא משתתפים בסעודת מצוה או סיום ביום ה' יש לצדד שמעיקר הדין צריכים להתענות ביום ו' מדין השלמה של יום ה', ולכן מהיות טוב הרבה משתתפים בסיום עוד הפעם ביום ו' וכך נהג מרן הסטייפלער זצ"ל בכבודו ובעצמו. אבל אין סעודת מצוה ביום ו' לעיכובא הואיל וישנו (זו מנהג ואלא דינא (ע"פ מ"ב שם סק"ז), ולפי ה"ש שכתב בשו"ע (שם) אין מתענים כלל, ולפי הכה"ח הנ"ל המשתתף בסעודת מצוה ביום ה' א"צ לצום ביום ו', וכ"כ הגר"מ שטרנבוך (קונטרס דיני ע"פ שחל בשבת) שהעיקר שסעודת מצוה ביום ה' ודי בזה, ונאה הדבר להשתתף בסיום גם ביום ה' וגם ביום ו'. ובפרט לאלו שמתענים בשביל בנם שהוא בכור יש יותר מקום להקל.

³ שו"ע סי' תמ"ד סע' א', ומביא המ"ב שם סק"א שיש לברך על הבדיקה וגם לבטל [היינו אמירת כל חמירא] כבשאר שנים

⁴ ומותר לאכול חמץ אחר שריפת חמץ בעש"ק, ובש"ק עד סוף זמן אכילת חמץ (ביה"ל ד"ה ומשיירין)

⁵ שו"ע שם סע' א' וב' וטעמו בצדו כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים ולבער אחר חצות. ולרמ"א שם ביום השבת יבטלנו [ע"י אמירת כל חמירא]. וא"צ לבטל בע"ש – מג"א שם סק"ג

⁶ שו"ע שם סע' ג' שאסור להדיח כלים בשבת שאינם לצורך השבת. ולרמ"א שם אם עבר ובישל וא"א לקנחו, מותר להדיח מעט להעביר החמץ.

⁷ רמ"א יו"ד ק"ה ג' (משום דניצוק חיבור או משום ההבל שעולה, ע"ש

בט"ז וש"ך), פמ"ג או"ח סי' תמ"ד א"א סק"ד, שעה"צ שם סק"ד

⁸ י"א שחייב לאכול כביצה פת בכל סעודת שבת (בה"ג, טור ושו"ע סי' רצ"א, ולמג"א שם חייב לאכול מעט יותר מכביצה), וגם לפי המקילים (א"ר, תו"ש) שס"ל שיש ללקיט סעודת שבת בכזית, א"א לברך על נטילת ידים על פחות מכביצה (שו"ע קנ"ח ב')
⁹ כמו כל שבת שיש חובה לאכול פת בסעודות של ליל יום שבת, ע' שו"ע סי' רע"ג ד'. וסעודה שלישית יבואר בהמשך.

¹⁰ איסור אכילת מצה בע"פ מובא ברמ"א סי' תע"א ב', ומבואר בחק יעקב סק"ז ומ"ב ס"ק י"ב שאיסורו ביום י"ד דווקא ולא בליל י"ד.

¹¹ היינו מר"ח ניסן וכמבואר בחק יעקב שם ובמ"ב שם
¹² לפי השו"ע (סי' תס"ב) מותר לאכול מצה עשירה [מצות שנעשו עם מי פירות או ביצים] בפסח עצמו, וכ"ש בע"פ (שו"ע תע"א ב'). אבל הרמ"א (סי' תע"א ד') מביא שלא נוהגים כן במדינות אלו, משום חשש חימוץ (מ"ב שם ס"ק ט"ו) חוץ משעה"ד דהיינו לצורכי חולה או זקן (רמ"א שם). וכותב הרמ"א (סי' תמ"ד א') שגם בע"פ נוהגים שלא לאכול מצה עשירה [היינו מזמן איסור חמץ משום חשש חימוץ, ולא משום איסור אכילת מצה בע"פ וכמבואר ברמ"א תע"א ב']. ויש לציין שיטת הג"ב (או"ח מהדו"ק סי' כ"א) שחולק על הרמ"א ומיקל באכילת מצה עשירה עד חצות בשופי, ואחר חצות במקום צורך.

¹³ ולגבי ברכה ראשונה על המאכלים שאוכל במקום השני (משום סילוק שולחן) דעת חשב האפוד (ח"ג סי' י') ע"פ הרשב"א שדברים הבאים למזון ולהשביע א"צ ברכה ראשונה, וכ"כ הגר"נ קרליץ (חוט השני פסח פט"ו) שאין זה סילוק סעודה אלא סילוק חמץ, וא"צ ב"ר.

¹⁴ לכתחילה בודאי ידויק שלא לעקור ממקומו עד שיברך ברכה"ז (שו"ע קפ"ד א') אבל במקום הצורך כגון שיש קטנים וחושי שיתערב פירורי חמץ בכלים של פסח מצאנו מקום להקל ולאכול חמץ במקום א' ולהמשיך סעודתו בכלים של פסח במקום ב'; ע"פ המג"א סי' קע"ח סק"ח שבכה"ג שעוקר ע"ד לאכול אין חשש שמא ישכח, וגם לפי הב"ח יש כאן דעת בשעת ברכת המוציא לעקור, ולפי המ"ב שם ס"ק ל"ג בכה"ג מותר לעקור. והגם שיש לחלק במקרה שלנו שאינו אוכל פת במקום השני, דעת הגר"נ קרליץ (שם) ע"פ המג"א (קפ"ד א') שחשש חמץ או אפי' רחא לחזור למקומו הראשון נחשבים כשעת הדחק ומותר לברך ברכה"ז במקומו השני.

The *chometz* eaten during the Shabbos meals should be eaten with care, to enable easy disposal of leftover *chometz* crumbs after the meal.

After eating *chometz* one should wash hands, rinse one's mouth, clean teeth and brush off clothes before eating with Pesach *keilim*.

Se'udah shlishis poses an interesting challenge on Shabbos Erev Pesach. *Se'udah shlishis* is supposed to be eaten in the afternoon and is ideally supposed to be based on bread¹⁵. On Erev Pesach afternoon it is forbidden *min hatorah* to eat *chometz*, and forbidden *midrabonon* to eat *matzoh*. Additionally, the *Remo* writes that the *minhag* of *Ashkenazim* is not to eat *matzoh ashira* on Erev Pesach¹⁶. Therefore, the *Remo* advises to eat meat, fish or fruit for *se'udah shlishis* (on Shabbos afternoon), since according to some opinions it is possible to fulfil the obligation of *se'udah shlishis* with these foods. The *Magen Avraham*¹⁷, advises additionally to divide the Shabbos morning *chometz se'udah* into two, because according to some opinions it is possible to fulfil *se'udah shlishis* on Shabbos morning. Where feasible it is ideal to fulfil both of these opinions and eat two *chometz se'udos* on Shabbos morning as well as eating *se'udah shlishis* in the afternoon that consists of foods such as meat, fish or fruit.

Those dividing the Shabbos morning *se'udo* into two should try to be *mafsik* between the two meals to avoid the issue of *brocho she'eino tzricho* (see footnote¹⁸). One must finish eating *chometz* before *sof zman achilas chometz*¹⁹.

Foods consisting of/containing cooked *matzo* meal (e.g. *kneidlach*) may be eaten on Erev Pesach, but foods consisting of/containing baked *matzo* or *matzo* meal (e.g. Pesach cakes or biscuits that contain *matzoh* meal) cannot be eaten on Erev Pesach²⁰.

Bi'ur chometz – on Shabbos after one has finished eating *chometz*, one should dispose of all leftover *chometz* (and *chometz* crumbs), sweep *chometz* from the floor and then recite kol chamiro before sof z'man s'reifas chometz²¹. One can dispose of *chometz* via the toilet or shake crumbs from a tablecloth into a *hefker* area outdoors (if feasible)²². It is not sufficient to put *chometz* into a dustbin that one owns, but if there is no better alternative one can put *chometz* into a communal rubbish bin on the street²³.

Those who wish to eat a meal (i.e. a satisfying amount of any foods) for *se'udah shlishis* should do so before *sho'oh asiris*²⁴. A snack can be eaten even after *sho'oh asiris*.

One may not begin any *Seder* or *Yom Tov* preparations on Shabbos.

On *motzo'ei Shabbos*, before beginning *Yom Tov* preparations one should say *boruch hamivdil bein kodesh l'kodesh* (unless one has already said *vatodi'einu* in *Ma'ariv*).

נערך ע"י משה ברוך ליכטנשטיין

¹⁵ לגבי זמן סעודה שלישית – שו"ע סי' רצ"א סע' ב' שזמנו אחר ו' שעות ומחצה (היינו זמן מנחה גדולה). ולגבי מה צריך לאכול לסעודה שלישית – ע' שו"ע שם סע' ה' שמביא כמה שיטות ומסיק השו"ע שהעיקר שיאכל פת.

¹⁶ שו"ע סי' תמ"ד סע' א' שיעשה סעודה שלישית במצה עשירה. ורמ"א שם כותב שלא נוהגים לאכול מצה עשירה ולכן יקיים סעודתו במיני פירות או בשר ודגים. ומסביר המ"ב שם סק"ח שבשעת הדחק כזה יכול לסמוך על דעות המקילות בפוסקים [שאפשר לקיים סעודה שלישית בשאר דברים חוץ מפת] וכותב שם שעדיף יותר לקיימו בבשר או דגים מבפירות. ולגבי אכילת מצה מבושלת בערב פסח (כגון קניידלעך) יבואר בהמשך (הע' 20).

¹⁷ מג"א סי' תמ"ד סק"א שגם בשחרית יפסיק סעודתו [של חמץ] לשניים, שיי"א שיוצא [סעודה שלישית] בזה. ובביאור הגר"א בסוף הסעיף מביא דברי המג"א ומסיק "וכן עיקר", וכ"כ במ"ב. וברור מתוך דברי המג"א והמ"ב שעצה זו של אכילת ב' סעודות של חמץ בצפרא דשבתא אינו במקום סעודה שלישית של שאר מאכלים מן המנחה ולמעלה, אלא בנסף.

¹⁸ מ"ב סי' תמ"ד סק"ח צריך להפסיק "איזה שהות". והחזו"א באגרות סי' קפ"ח כותב שיפסיק חצי שעה בין סעודה לסעודה. ובסי' רצ"א כותב המ"ב סק"ד "שיקום וילך מעט בינתיים", וכותב עוד שם סק"ט שאינו חושש משום ברכה שאלו כיון שמוכרח לעשות כן משום סעודה ג' [ומשמע שגם בלי הפסק כלל מהני]. ולכן אם יש שהות עד סוף זמן אכילת חמץ ישתדל להפסיק או בחצי שעה או בהליכה בחוץ, ואם אין מספיק זמן יפסיק קצת ודי בזה (הגר"מ שטרנבוך שם אות י"ט ובהערה שם).

¹⁹ הגיע סוף זמן אכילת חמץ באמצע סעודתו מותר להמשיך ולאכול שאר מאכלים בלי ברכה ראשונה שגם זה אינו נחשב סילוק סעודה (הגר"נ קרליץ שם) אלא המשך סעודה (הגרש"ז בהליכות שלמה).

²⁰ לגבי אכילת מצה מבושלת בע"פ, המג"א סק"ב מביא בשם המהרי"ל "והיה ראוי לעשות [סעודה שלישית] במצה מבושלת, אך לא ראיתי נוהגים כן". וגם הרמ"א לא מביא עצה של מצה מבושלת לסעודה שלישית בשבת ע"פ, אע"פ שלגבי סעודה שלישית עדיף לאכול מאכלים של ה' מיני דגן כדמוכח בסי' רצ"א סע' ה'. אבל החי"א (שבת כלל ז' ג') כותב לגבי סעודה שלישית בע"פ שחל בשבת לקיים במיני טיגון שעושים ממצה כתושה. והמ"ב בב' מקומות (סי' תמ"ד סק"ח וסי' תע"א סק"כ) כותב שמותר לאכול קניידלעך בע"פ עד שעה עשירית. והגם שמציין בשעה"צ (סי' תמ"ד סק"א) שיטת הגר"א שמצדד בדעת הרמב"ם שאסור לאכול מצה מבושלת בע"פ, ומדייק המ"ב שדעתו [של הגר"א] נוטה לשיטה זו, בכל זאת סותם המ"ב בב' מקומות במ"ב הנ"ל לקולא, וכ"כ להקל בתבשיל שיש בו מצה כתושה הגר"ח זונפלד (שם אות ג'), ובנוסף יש לנו דעת החי"א שמתיר להדיא אכילת מצה מבושלת בע"פ. ולגבי אכילת מאכלים אפויים שיש בהם מצה או קמח מצה, דעת הרמ"א בסי' תע"א סע' ב' שהואיל והמצה היה אפויה כתקנה [שאינה מצה עשירה] אסור לאכלה בע"פ, ולמג"א שם סק"ח גם אם אח"כ אפאה.

²¹ שו"ע שם סע' ד', וסע' ו' ורמ"א סע' ב'.

²² ביעור דרך ביהכ"ס – מ"ב סי' תמ"ד סק"כ"א בשם הפמ"ג. ניעור מפה במקום הפקר דווקא – הגר"ח זונפלד שם אות ה'.

²³ לגבי פח אשפה [dustbin] פרטי דעת הגר"מ שטרנבוך (שם אות י"א ובהערות) לאסור, וטעמו בצדו שאם החמץ ברשותו וכ"ש אם עדיין שלו יש עליו חיוב ביעור ולא מספיק ביטול. ולגבי פח ציבורי של בנין טוען הגר"מ שטרנבוך שעדיין יש עליו חיוב ביעור. אבל דעת הגרש"ז אורבך (שם) להתיר לדחוק לפח ציבורי, וגם מביא הגר"מ שטרנבוך שם הערת מרן הסטייפלער שסבר שהואיל ומוכר כל חמץ לגוי [מספיק] וגם הפח נחשב כמחיצה ומספיק בחמצו של עכו"ם.

²⁴ שו"ע תע"א סע' א' משעה עשירית אוכל רק מעט פירות או ירקות ולא ימלא כרסו מהם.